

REMISSVAR

2018-06-19
Dnr 3.9: 0284/18

Utbildnings-
departementet
103 33 Stockholm

Slutbetänkande av utredningen om en bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner (SOU 2018:17)

(dnr U2018/01224/S)

Betänkandet syftar till att göra skolan mer attraktiv som arbetsplats och innehåller förslag som ska ge lärare, förskollärare, rektorer och förskolechefer möjligheter att utvecklas inom sin profession. Förslagen handlar bl.a. om att man vill inrätta ett professionsprogram med fyra nivåer.

Barnombudsmannen har getts möjlighet att yttra sig över förslagen och bedömningarna. Detta gör vi med utgångspunkt i vårt uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter och intressen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

6. Kontinuerlig och relevant kompetensutveckling och fortbildning för lärare och rektorer

6.8.3 Lärare bör ha tillgång till behörighetsgivande fortbildning inom ramen för professionsprogrammet

Utredningen föreslår att legitimerade lärare ska erbjudas behörighetsgivande fortbildning inom ramen för professionsprogrammet när programmet har etablerats.

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget. Samtidigt vill vi betona att det inom professionsprogrammet bör ingå fortbildning i barnkonventionen. Detta mot bakgrund av att barnkonventionen är det grundläggande dokument som ger en definition av vilka rättigheter som bör gälla för alla barn i hela världen och att riksdagen har beslutat att barnkonventionen ska bli svensk lag 2020. Därför är det nödvändigt att lärare har kunskap om barnkonventionens innehåll och hur den ska tillämpas.

Barnombudsmannen anser också att lärare behöver kunskap om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och att fortbildning inom detta område också bör ingå i professionsprogrammet. Barnkonventionens artikel 23 lyfter fram att barn med funktionsnedsättningar ska tillförsäkras förhållanden som främjar deras självförtroende och möjliggör deras aktiva deltagande i samhället. Med hänsyn till att ett barn med funktionsnedsättningar kan ha särskilda behov av stödinsatser ska

det bistånd som lämnas säkerställa att barnet har effektiv tillgång till och får undervisning och utbildning på ett sätt som bidrar till barnets största möjliga integrering i samhället och individuella utveckling.¹

8. Statliga insatser för lärare som bedriver undervisning i verksamhet som bedrivs på entreprenad

8.10 Det behöver finnas statistik över legitimerad och behörig personal inom undervisning som bedrivs på entreprenad

Utredningen bedömer att Statens skolverks statistik även bör omfatta uppgifter om legitimerade och behöriga lärare som är anställda av utbildningsanordnare som bedriver undervisning på entreprenad inom skolväsendet.

Barnombudsmannen delar bedömningen. Staten bör ha kontroll över utbildningsformen och utvärdera i vilken omfattning den används och hur den påverkar eleverna. Barnombudsmannen befarar att utbildning på entreprenad kan innebära att utbildningen inte uppfyller kravet på att vara likvärdig för alla elever.²

9. Hur kan lärare, rektorers och förskolechefers administrativa arbete minska?

9.5.2 Lärare måste kunna ägna sig åt undervisningsprocessen

Utredningen bedömer att lärarnas huvuduppgift är undervisning och att deras fokus bör vara att skapa kvalitet i undervisningen så att det gynnar elevernas kunskapsutveckling. Utredningen bedömer också att skolans uppdrag är större än lärarnas uppdrag och att vissa uppgifter kan utföras av andra yrkesgrupper.

Barnen vi träffade berättade om hur viktigt det är med närvarande lärare och andra vuxna i skolan som har tid och möjlighet att bygga upp tillitsfulla relationer till barnen. Elsa berättar: "Det är bra att lärare är med elever. I våran skola sitter läraren och äter och det är bra för då ser dom vissa saker. Inte i skolor som när dom sitter i ett helt annat rum. När lärare är mycket med elever så brukar det vara bättre stämning."

Den roll som närvarande vuxna utanför lektionstid kan spela, som till exempel rastvakter och fritidsledare, beskriver William så här: "Prata med folk och vara trevliga, [det kan vara] en som går på skolan men som inte är lärare. Vi har tre på skolan nu, och det skulle inte skada med fler. Dom vanliga, dom har inte tid."

En flicka berättar om en viktig vuxen i skolan som hon kände förtroende för: "Alltså den enda jag snackade med om sånt där [...] det var kocken. Han var alltid på min sida och han hjälpte mig alltid och så där. Tog mig därifrån och låter mig vara hos honom och så där."

Barnombudsmannen vill poängtera vikten av att vuxna i skolan har tid och möjlighet att bygga upp förtroendefulla relationer med barn. Vi har också i vår årsrapport 2018 *Utanförskap, våld och kärlek till orten*³ konstaterat att det förekommer våld och kränkningar utifrån de svar vi fått på vår enkät och från barn

¹ Barnombudsmannens remissvar på Slutbetänkande av 2015 års skolkommision (SOU 2017:35) Samling för skolan. Nationell strategi för kunskap och likvärdighet. (SOU 2017:35)

² Barnombudsmannens remissvar på Slutbetänkande av Utredningen om bättre möjligheter till fjärrundervisning och undervisning på entreprenad. (SOU 2017:44)

³ Barnombudsmannens årsrapport 2018 *Utanförskap, våld och kärlek till orten*.

vi träffat. Enligt artikel 28 i barnkonventionen har alla barn rätt till utbildning, dessutom måste det säkerställas att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet. Barnombudsmannen välkomnar därför utredningens bedömning om att andra yrkesgrupper kan stötta skolan i uppdraget att skapa trygghet för alla barn.

9.7.2 Uppdrag till Statskontoret att utvärdera hanteringen av enskildas klagomål över skolväsendet

Utredningen föreslår att regeringen bör överväga att ge Statskontoret i uppdrag att utvärdera hanteringen av enskildas klagomål över skolväsendet enligt skollagen.

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget men vill inför ett sådant eventuellt uppdrag understryka att det är ett barns absoluta rättighet att uttrycka sin åsikt i alla ärenden som berör barnet. De måste få möjlighet att lyfta fram sina uppfattningar och få dem bemötta om det är saker i skolan som inte fungerar bra för dem.

10. Hur kan fler erfarna lärare och rektorer stimuleras att söka sig till skolor med svåra förutsättningar

10.6.3 Lärare och rektorer behöver reella förutsättningar att göra skillnad för eleverna

Utredningen bedömer att huvudmän bör ge lärare och rektorer reella förutsättningar att klara ett utmanande uppdrag. Det kan gälla att skapa en infrastruktur omkring eleverna, att ge lärare och rektorer förutsättningar att utföra sina kärnuppdrag och att skapa möjligheter för kollegialt samarbete. Till sin hjälp har huvudmännen bland annat det socioekonomiskt betingade statsbidrag som riksdagen har beslutat i budgetpropositionen för 2018.

Barnombudsmannen delar utredningens bedömning om att fler insatser krävs i skolor med svåra förutsättningar. Samtidigt vill vi trycka på brådskan i att regeringen agerar för att säkerställa att barn i skolor med svåra förutsättningar får den utbildning och den trygghet de har rätt till.

Barnombudsmannen konstaterar i sin årsrapport 2018 *Utanförskap, våld och kärlek till orten*⁴ att skolan inte är likvärdig för alla barn i Sverige idag. Kontinuiteten och tryggheten i utbildningen är avgörande för att barn ska klara av sin utbildning. Så här säger Amala: "Allting, så kommer det så här, byta lärare, byta lärare, byta lärare. Och vissa lärare kanske höjer mig, men vissa sänker mig också."

På många skolor i utanförskapsområden vittnar barnen om otrygga miljöer och avsaknad av studiero. Amena beskriver stök på lektionerna: "Rastens kaos dubbelt två, alltså gånger två." Medina säger så här: "Alltså de har suddkrig över hela klassrummet. Man kan inte koncentrera sig. Lärarna, de brukar bara gå ut. De ger oss uppgifter och de går ut. Så de brukade göra."

Barnen möter våld i skolan, till och från skolan och i miljöerna runt skolan. Så här berättar Wilma: "Jo, det är alltid bråk här och slagsmål, och jag får alltid höra när jag kommit hem av mamma 'varför har polisen varit där och vem har slagits?'."

⁴ Barnombudsmannens årsrapport 2018 *Utanförskap, våld och kärlek till orten*.

Barnombudsmannen anser att en avgörande del av arbetet med att förebygga att barn far illa handlar om att ta barns våldsutsatthet på allvar, i skolan och i sina närmiljöer. Vi har därför i vår årsrapport 2018 lagt flera förslag för att säkerställa en likvärdig utbildning för alla barn utan våld. Vi anser att man måste säkerställa kontinuitet och kvalitet i barnets lärande och skriva in i läroplanerna att alla skolor och förskolor ska informera barn och vårdnadshavare om den hjälp och det stöd barn har rätt till. Studie- och yrkesvägledningen i utsatta kommuner och förorter måste stärkas. Vi anser också att det behövs en nationell handlingsplan för att stoppa våld mot barn.

Föredragande i ärendet har varit utredaren Åsa Beckman och juristen Ellionor Triay Strömvall.

Anna Karin Hildingson Boqvist
Vikarierande barnombudsman